

Sygn. akt IV CSK 156/19

POSTANOWIENIE

Dnia 18 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa T. M.
przeciwko A. Z. S.
o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 18 września 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 8 października 2018 r., sygn. akt V ACa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanej A. S. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 8 października 2018 r., sygn. akt V ACa [...], Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została spełniona.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, Nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, Nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistej zasadności skargi kasacyjnej skarżąca upatruje w tym, iż Sąd drugiej instancji dokonał rażąco błędnej wykładni przepisów prawa materialnego uznając, że pozwana dopuściła się niewdzięczności w stopniu dalece rażącym wobec powoda, który darował jej nieruchomości, aby mogła przeprowadzić się z rodzinnego R. do G. i żyć z powodem w jego środowisku i przyjmując, że w sprawie doszło do spełnienia ustawowej przesłanki „rażącej niewdzięczności” z art. 898 § 1 k.c. W ocenie skarżącej Sąd Apelacyjny pominął również kwestię odnoszącą się do wyłączenia odwołania darowizny, o której mowa w art. 902 k.c., w sytuacji gdy ta czyni zadość zasadom współżycia społecznego. Natomiast w odniesieniu do rozstrzygnięcia o kosztach naruszył art. 98 § 1 k.p.c.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 maja 2007 r., III CSK 74/07, nie publ., nie ma ogólnej reguły pozwalającej na uznanie zachowania obdarowanego wobec darczyńcy za rażącą niewdzięczność uzasadniającą odwołanie darowizny. Ocena, czy obdarowanemu można przypisać rażącą niewdzięczność zależy od całokształtu okoliczności danej sprawy. Sąd Najwyższy wielokrotnie już dokonywał wykładni pojęcia „rażącej niewdzięczności”. Mianowicie, w postanowieniu z dnia 29 września 1969 r., III CZP 63/69, wyjaśnił że pod pojęcie rażącej niewdzięczności w rozumieniu art. 898 § 1 k.c. może podpadać jedynie taka czynność czy zaniechanie obdarowanego, które były skierowane przeciwko darczyńcy ze świadomością i w nieprzyjaznym zamiarze, nie zaś krzywdy niezamierzone, popełnione w uniesieniu, czy rozdrażnieniu, wywołanym być może zachowaniem się czy działaniem samego darczyńcy. Nadto nie mogą to być czyny wymierzone przeciwko osobie trzeciej, choćby pośrednio były przykre dla darczyńcy, chyba że w okolicznościach sprawy uzasadniona będzie ocena, że to godziło bezpośrednio także w darczyńcę. Chodzi tu przede wszystkim o popełnione przestępstwo przeciwko darczyńcy (zarówno przeciwko życiu, zdrowiu i czci, jak i przeciwko mieniu) oraz o naruszenie przez obdarowanego obowiązków wynikających ze stosunków osobistych łączących go z darczyńcą, jak np. odmowa udzielenia pomocy w chorobie mimo oczywistej możliwości. Czyny dowodzące niewdzięczności muszą świadczyć o znacznym nasileniu złej woli obdarowanego, na co wskazuje użycie przez ustawodawcę słów „rażąca niewdzięczność”. Rażąca niewdzięczność występuje wówczas, gdy obdarowany przejawia agresję wobec darczyńcy, poniża jego godność osobistą, nie wywiązuje się z obowiązków wynikających z umowy darowizny. Ustawa wymaga bowiem, aby niewdzięczność obdarowanego była rażąca, a więc wymaga, aby przybrała postać kwalifikowaną, którą charakteryzuje nasilenie złej woli i naganności zachowania się obdarowanego. Dobre obyczaje w konkretnym środowisku i zwyczajowe relacje między obdarowanym a darczyńcą mogą stanowić jedno z pomocnych w ocenie zachowania obdarowanego kryteriów. Rażącą niewdzięczność w rozumieniu art. 898 § 1 k.c. musi cechować znaczne nasilenie złej woli skierowanej na wyrządzenie darczyńcy krzywdy lub szkody majątkowej. Czynami świadczącymi o rażącej niewdzięczności obdarowanego są: odmówienie pomocy w chorobie, odmowa

pomocy osobom starszym, rozpowszechnianie uwłaczających informacji o darczyńcy, pobicia czy ciężkie znieważenia (zob. wyrok z dnia 17 listopada 2011 r., IV CSK 113/11). Rażąca niewdzięczność odnosi się do takiego zachowania obdarowanego, które jest skierowane przeciw darczyńcy świadomie i w nieprzyjaznym zamiarze, ukierunkowane zazwyczaj na wyrządzenie krzywdy lub szkody majątkowej. Nie są to działania nieumyślne, niezamierzone. O istnieniu lub nieistnieniu podstaw do odwołania darowizny z powodu rażącej niewdzięczności decydują w każdym przypadku konkretne okoliczności, rozważane na tle zwyczajów panujących w określonych środowiskach społecznych, które nie wykraczają poza wypadki życiowych konfliktów. Każdy przypadek powinien być rozważony indywidualnie. Darowizna kreuje stosunek etyczny między darczyńcą a obdarowanym, wyróżniający się moralnym obowiązkiem wdzięczności. Pogwałcenie tego obowiązku przez dopuszczenie się ciężkich uchybień opatrzone jest sankcją prawną, przewidzianą w art. 898 § 1 k.c., w postaci prawa odwołania darowizny. Warunkiem tego prawa jest, aby obdarowany dopuścił się względem darczyńcy rażącej niewdzięczności. Taką kwalifikowaną postacią ma dopiero tego rodzaju zachowanie się obdarowanego, które w świetle istniejących reguł moralnych i prawnych świadczy nie tylko o niewdzięczności, ale o kwalifikowanym jej stopniu (zob. wyrok z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 209/15, nie publ.).

Powód T. M. wniósł o zobowiązanie pozwanej A. S. do złożenia oświadczenia woli dotyczącego zwrotnego przeniesienia praw w użytkowaniu wieczystym gruntu oraz we własności znajdujących się na tym gruncie budynków oraz prawa własności nieruchomości niezabudowanej. Wcześniej w dniu 16 czerwca 2015 r. powód złożył oświadczenie przed notariuszem, w którym odwołał dokonane na rzecz pozwanej darowizny. Jako powód odwołania darowizn wskazał rażąca niewdzięczność pozwanej, która przejawiać się miała w szczególności w zniesławieniu darczyńcy podczas rozprawy rozwodowej, polegającej na pomówieniu darczyńcy o zgwałcenie i pobicie pozwanej, przypisywaniu darczyńcy przez obdarowywaną wobec osób trzecich postępowania godzącego w jego dobre imię oraz publicznym dyskredytowaniu, ośmieszaniu i obrażaniu darczyńcy.

Sąd Apelacyjny zgodził się z Sądem pierwszej instancji (który szczegółowo odniósł się do zachowań pozwanej na stronach 8-10 uzasadnienia), że poczynione w sprawie ustalenia faktyczne pozwalają uznać, iż zachowanie pozwanej polegające na rozpowszechnianiu uwłaczający informacji o darczyńcy dotyczących ich pożycia intymnego, naruszających jego godność osobistą, nazywanie go w sposób lekceważący i obraźliwy, pomawianie o popełnienie czynów przestępczych związanych z wręczaniem łapówek, negatywne wypowiedzi na temat zmarłej poprzedniej jego żony, wyczerpało znamiona „rażącej niewdzięczności” w rozumieniu art. 898 § 1 k.c. Wskazał również, że ewentualne ustalenia odnośnie do przeprowadzki pozwanej z R. do G. i przeniesienia jej działalności gospodarczej nie derogowały przesłanek umożliwiających odwołanie darowizny.

W świetle przywołanego wyżej orzecznictwa Sądu Najwyższego, w kontekście przedstawionych w pisemnym uzasadnieniu zaskarżonego wyroku motywów zakwalifikowania zachowania pozwanej, w stosunku do powoda, jako niewdzięczności w stopniu rażącym, w rozumieniu art. 898 § 1 k.c., brak podstaw do przyjęcia, że ocena sądów *meriti* w tym przedmiocie jest dowolna, a tym samym, że zaskarżony wyrok jest wynikiem oczywistego naruszenia prawa w wyżej przedstawionym znaczeniu.

Odnośnie do argumentów dotyczących rozstrzygnięcia o kosztach postępowania trzeba zauważyć, że zgodnie z art. 394² § 1 k.p.c. na postanowienie sądu drugiej instancji, którego przedmiotem jest zwrot kosztów procesu przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

jw

l.n